

Naročnina znaša:

celoletna . . . K 4.-
 polletna . . . K 2.-
 šestletna . . . K 1.-
 posamezna številka 10 vln.

Ne frankirana pisma se
 ne sprejemajo; reke-
 pisi se ne vračajo.



Naša Moč

Glasilov slovenskega delavstva

Uredništvo in uprav-
 ništvo v Ljubljani,
 Katoliška tiskarna

Oglasi se sprejemajo
 po dogovoru.



Štev. 51.

V Ljubljani, 15. novembra 1918.

Leto XIII.

Preobrat.

Ljubljana, 12. nov. 1918.

Boljševiški Rusiji je sledila Nemčija. V Kielu so se uprli mornarji nemške vojne mornarice; niso jih mogli ukrotiti. Vstaško socialistično gibanje, katero je podpirala ruska boljševiška vlada, se je bliskovito hitro razširilo. Butnilo je v Monakovu in v veselem mestu monakovskega piva, v prestolici lepe umetnosti so razglasili socialistično republiko. Hamburg, Kolin in druga velika nemška mesta so sledila Kielu. In končno je zaropotal tudi Berlin. Razglasili so socialistično nemško republiko.

Nemški državi je sledila nemška Avstrija, ki je proglasila republiko in sklenila, da se pridruži nemški republiko.

Požar je, kakor se sporoča, švignil v Francijo, kjer je prisililo socialistično delavstvo ministrskega predsednika Clemenceauja, da je odstopil. Delavci delajo na to, da se spremeni sedanja francoska republika v socialistično republiko.

Nemški cesar Viljem II. je pobegnil na Nizozemsko, nemški kralji in vladarji odstopajo deloma prostovoljno, deloma prisiljeni.

V koliko je segel socialistični pokret že v Italijo in na Špansko, se še, ko to pišemo, ne ve natančno.

Kap je zadela starega voditelja nemške avstrijske social. demokracije, zdravnika dr. Viktorja Adlerja.

Avstrijski cesar Karel se je odpovedal prestolu: »nočem, da bi moja oseba zaprečevala njihov (narodov) svobodni razvoj.«

V Hamburgu je umrl generalni direktor družbe Hamburg-Amerika Linie v starosti 62 let. Albert Ballin je pravi povzročitelj sedanje vojske. Nemško paroplovstvo je visoko dvignil in je konkuriral z uspehom celo mogočnima trgovskima mornaricama Anglije in ameriških zveznih držav, kar je vzbudilo skrb in angleških in ameriških kapitalistov; posledica: svetovna vojska.

Svetovna vojska je spremenila popolnoma ustroj družbe. Velikanski dolgovi, ki so jih napravile države, da vzdrže vojsko, so ljudsko blagostanje popolnoma uničili in neznansko pomnožili premoženje kaki petdesetorici na celem svetu. Vojska je zaslužila tej petdesetorici vse narode na svetu. Če bi ostalo pri starem, bi morali reveži nositi vsa bremena vojske, bogataši bi se izmuzali.

V takih razmerah je zelo, zelo umljivo, da sledi Nemčija zgledu — Rusije, umljivo je, da se širi liki plaz hitro socialistični pokret po svetu.

Preobrat v Rusiji, katerega zdaj ponesemajo v nemški državi, gotovo ne bo ugajal Američanom in tudi ne Angležem. V Ameriki in v Veliki Britaniji je državni ustroj prikrojen kapitalizmu v korist in se je pogubno protikrščansko načelo manšterskega liberalizma najbolj razpaslo. Ne vemo, kakšno stališče bodo zavzeli vodilni angleški in severnoameriški krogi nasproti pokretu, ki zdaj zmaguje v Nemčiji in nadvladuje že tudi v nemškoavstrijski republiko. Z boljševiki se zato, ker so boljševiki, že zdaj vojskuje ententa.

Ali bo sledila svetovni vojski zdaj svetovna vojska med kapitalističnim in socialističnim gospodarskim nazorom?

Je li Previdnost določila socializmu nalogo, da kaznuje grehe, ki jih je zadala človeštvu liberalno manšterska herezija in da se iz sedanjega in bodočega razsula povrne človeštvu k Njej?

J. S. Z.

Kaj hočemo mi od Jugoslavije. Razmere so se takorekoč čez noč spremenile. Stari avstrijski sistem se je zrušil in je postavil tudi delavstvo v čisto drug položaj. V novo dobo stopamo. Nemški kapitalist, varovan od bajonetrov, je izgubil z zrušenjem sistema svojo oporo. Delavci se moramo v teh velikih trenutkih zavedati svojih pravic in staviti zahteve, da v novi urejeni državi SHS pride naš delavski stan na boljše stališče. S polno pravico smemo zahtevati, da se omeji delavcem škodljiv vpliv tujega velikega kapitala, kateri je zaslužil v pravem pomenu besede vse tovarniško delavstvo. Veliki plačilni in drugi boji jasno povedo vso mizerijo minulega in sedanjega časa, le z največjim naporom in bojem je bilo mogoče si priboriti kak malenkostni uspeh, da so se zvišale plače itd., kar si je pa znal nemški kapitalist po drugem načinu zopet nazaj povrniti. Prav po načrtu je pa širil nemški kapital s svojimi podjetji germanizacijo po naši domovini. Ravnatelji in uradniki so tujci, mojstri in pazniki ravnatoko ali pa so poturice, kar je še slabše. Delavci pa so bili po volji nemški gospodi sužnji, katere jim je bilo dovoljeno v vseh slučajih izrabljati. Gotovo bo nemški kapitalist sedaj nekoliko pomiznejši ali vsaj previdnejši, ali svojih na-

menov širiti in vzdržati nemškega duha, ne bo opustil. Delavec pa, ki je sedaj delal in garal le za nemškega kapitalista in njegove neblage namene, ne bo in ni več voljan pomagati in še celo množiti nemški kapital in njegovo moč. Zato bomo delavci zahtevali, da naša nova država položi svojo močno roko na ta podjetja in jih poddržavi. Z malenkostnimi vsotami so začeli tujci zidati tovarne na naši zemlji, ali slovenska pridnost jim bo pomnožila njih prvotni kapital v milijone. Sava na Gorenjskem je zrasla iz majhne fužine v veliko tovarno in druge ravnatoko. Bela peč, Bistrica v Rožu, Borovlje in še drugod so zrasle iz žuljev slovenskega delavca. Ako se podržavijo vse večje tovarne, ne bo šel ves dobiček v žep tujcev, ampak državi in od tega bo imela korist splošnost. Dalje moramo misliti na socialno zavarovanje. V stari državi smo čakali nanj zaman. Tudi s stališča tega vprašanja moramo zahtevati, da se podržavijo vsa večja podjetja. Danes moramo žalibog delavce deliti v dva oddelka. V oddelek delavcev v državnih podjetjih in v one zasebnih. Med obema je velik razloček; prvi se vsaj približujejo svojemu cilju, imajo stalno službo, starostno zavarovanje in druge ugodnosti, med tem, ko drugi v privatnih podjetjih nimajo ne enega, ne drugega, so kakor kapljica na veji, če ne gre vse po volji, se te otresejo prej, ko morejo. Ako se pa enkrat postaraš in te moči zapustijo, potem prej ko mogoče v grob in ne delaj sitnosti. Vse te naše zahteve pa bomo morali delavci s pomočjo naše organizacije J. S. Z. in z našimi bodočimi poslanci Jugoslavije trdno držati in zahtevati, da se kolikor mogoče hitro izvršijo. Za zdaj pa bodi naša naloga, da se kolikor mogoče trdno organiziramo v naši najtrdnejši organizaciji v J. S. Z.

Ureditev cen in delavske plače.

Danes stojimo pred preobratom ne le glede državnih tvorb in narodnostnih zahtev, ampak tudi glede cen raznih živil in drugih potrebščin na eni strani in cen delavskih moči, to je plač. V marsikaterem obratu so se med vojsko plače draginji primerno zvišale, v marsikaterem so se dovoljevale pa lečasne draginjske podpore in doklade. Dobe se pa tudi delodajalci, ki so pustili svoje uslužbenke gladovati oziroma porabljeni svoje prejšnje prihranke, ker s plačo v sedanji draginji niso mogli izhajati. Sedaj se pa bliža konec vojnih homatij, cene bodo počasi padale

in tudi plače se bodo urejevale oziroma zniževale. Zato bo treba, da stoje delavci in njih organizacije na straži, da pri tem urejevanju ne bo oškodovan za vso bodočnost zopet delavec. Če le kdaj, je sedaj potrebna delavcu organizacija, ki naj skrbno čuva, kako se bodo uredile delavske in mezdne razmere, da delavec ne bo več samo trpin, ampak mu bo zagotovljen pošten obstanek enako drugim stanovom, posebno še, da bo preskrbljen za starost. Sedaj, ko smo dosegli svoj narodni ideal, Jugoslavijo, se bo treba pobrigati tudi za resnično demokracijo. Pošteno delo naj bo tudi pošteno plačano. Treba je ponoviti našo zahtevo po starostnem zavarovanju, da ne bo delavec, ki je pustil vse svoje moči narodu, na stare dni izročen največji bedi, odvisen od milodarov in dobrobrčnih sorodnikov.

Ker pa posameznik ničesar ne zmore in se da kaj velikega doseči le z združenimi močmi, zato vsi v delavsko organizacijo »Jugoslovansko strokovno zvezo«. Kjer še nimate podružnice, se obrnite v Ljubljano, da se ustanovi. Naj ne bo nobenega, ki bi hotel gledati le od strani in žeti sad drugih, vsak naj s svojim pristopom sam sodčuje in okrepi naše vrste.

Na delo!

× × ×

Idrija, 7. nov. 1918.

Krasna manifestacija našega mesta je minula. Razšli smo se z lepimi nadami v snu, z iskričimi se očmi, ki so vsakemu klicale: svobodni, svobodni...

Dogodki nas prehitevajo. Preobrat je došel tako hitro, da nas je našel skoraj nepripravljene. V četrtek 31. okt. t. l. se je raznesla vest, da je Narodni svet prevzel rudnik in vsa javna poslopja v svojo oblast. Tako smo se rešili dolgoletnega teškega nemškega jarma. A na mesto so stopile takoj druge skrbi. Ne skrbi, ampak nove naloge. Že vstajajo in se veselijo elementi, ki si hočejo nas delavce zopet podrediti in osužniti, da bodo potem pometali z nami kakor bodo oni hoteli. Zopet mislijo iz nas napraviti ubogega Lazarja, ki bo čakal pod mizo, da bo smel pobirati drobtinice, kadar bodo oni milostno dovolili.

Tovariši delavci! Na nas samih je ležeče, da jim te upe enkrat za vselej izbijemo iz glave. Na nas samih je ležeče, da ne bodo več oni teptali po naših glavah, ki ne vedo, kaj se pravi služiti kruh v potu svojega obraza in s krvavečimi žulji. Ali hočemo biti svobodni? Ne pustimo si trgati svojih pravic iz rok! Ne dopustimo nikdar, da bi o naši usodi odločevali možje, ki ne vedo, kaj se pravi delati v potu svojega obraza. Po svobodi smo hrepeneli, zanjo smo se tudi mi bojevali, svobodni hočemo biti. Strnimo še trdnejše skupaj naše vrste in ne odnehajmo nikdar, nikdar! Ne zamudimo trenutka, ko nam je dane sodločevati o naši usodi. Mi nočemo pokroviteljstva. Mi odklanjamo vsako ko nadvladje in s tem vse one visoko leteče misli onih elementov, ki hočejo trenotek izrabiti. Vsi skupaj smo rojeni na eni zemlji, ena zemlja nas živi, vsi smo sinovi svobodne Jugoslavije. Bodimo pazni! Kajti v podobi lepo opravljenih gospodov tiči volk, ki že komaj čaka, kdaj nam bo de zadal rano v srce. Tovariši delavci:

Čuvajmo, kajti ura naše odločitve je tu! Mi hočemo biti v svobodni državi, svobodni. V to nam pomoz! Bog.

Anton Kogej.

× × ×

Naša bodočnost.

I.

Na našem gradu plapola od 1. nov, dalje slovenska trobojnica. Med tem, ko ona še ni smela tri dni preje vihrati, jo vidimo danes kakor vestnika, ki nam oznanja boljšo bodočnost. Da, boljšo bodočnost. Kdo je željnije pričakoval tega trenutka kot idrijski delavec? Po letih trpljenja, po letih šikaniranja po raznih nad in svetnikih, ter komisarijih pa tja doli do najnižjih pisarjev, — je vendar enkrat zrastel up na boljšo bodočnost. Kako pa, da bomo mi to dosegli, hočem v par kratkih vrsticah izraziti svoje skromno mnenje o tem.

Ena naših glavnih zahtev je, regulacija plač. S plačami je bilo pri prejšnjem gospodarstvu prav slabo urejeno. Delavec ni mogel kot pošten človek živeti, ampak je moral skozi celi čas živeti le pasje življenje. Ni se mu privoščilo zdrave in tečne hrane, ni se mu pustilo časa za oddih, ne svobode, bil je vkovan v sto in sto dolžnosti in paragrafov, tako, da je zgedel ne kot delavec, ampak kot suženj. To mora v novi svobodni državi odpasti. Tudi delavec ima pravico do življenja, a ne takega, ki bode ogrenjeno z samimi skrbmi do življenja, ki mu bode v veselje. Delu mu ne sme nagubavati čela, temveč mu mora biti le v veselje in slast. Da pa se to doseže, mu mora iti uprava na roke, ga mora upoštevati in paziti nanj. On je dragocen zaklad, katerega ne sme zgubiti. Da se delavcu zagotovi tako bodočnost, se mu mora delo tudi pošteno plačati.

Brez podlage so ugovori, da trpi pri tem škodo država. To ni res! Ako bode delavec videl, da skrbi zanj delodajalec lepo, mu bode to povračeval s podvojeno pridnostjo, ter mu povrnil one kronice sstoterimi obrestmi. V nasprotnem slučaju bi pa imel delodajalec večne boje in prepire z delavci, kar bi pač gotovo ne bilo v korist državi. Zatorej se že v interesu države same ne sme prezreti in opustiti regulacijo delavskih plač, mora se upoštevati kot nujna in prva zahteva delavstva. Če se še opozarjam na to, da bode naš rudnik delal naši državi valuto, tedaj mora ona kar naravnost za delavca skrbeti...

Druga izmed važnih delavskih zahtev je: da se da vsakemu delavcu letno 14 dnevni dopust za zračenje s popolno plačo. Tudi te zahteve ne sme nova uprava prezreti. Že leta in leta so zahtevali to rudarji, a avstrijska vlada ni imela ušes za to, ker imela je dovolj drugih nepotrebnih skrbi. V novi državi pa mora priti rudar do tega. Naš rudnik vsebuje v sebi mnogo strupov, ki razjedajo delavcu življenje in ga spravijo do prezgodnje onemoglosti ali še celo v prerani grob. Temu je vzrok to, da delavec nima prilike, nima časa, da bi šel ven na prosto, ter tamkaj na svežem zraku preživel vsaj eno kratko dobo, kjer bi mu pljuča lahko izdihavala strupe, ter se nasrkal zopet svežega zraka. Delavcu bi se povrnilo zopet nazaj moči in ves pre-

novljen bi se lotil zopet na novo z veseljem delati. Tega pa on ne more storiti. Rodbinske razmere mu tega ne dopuščajo, kajti kdo pa bode ta čas mesto njega služil. In tako mora biti zaprt v sive skale med pogubonosnim zrakom. Da vpliva to zelo na produkcijo, mi ni treba omenjati, to lahko naš bralec sam ugane. Da pa to tudi dalekosežno vpliva na njegov zarod, to jasno pričajo delavčevi otroci, njih blede obrazi in to ne po krivdi svoji, ne po krivdi očetovi, temveč po krivdi uprave. Kakšni bodo poznejši rodovi, poznejši delavci, lahko vidimo iz tisočev in tisočev zgledov, ki nam jih je dala preteklost in nam jih kaže sedanost.

V interesu Jugoslavije je, da goji in vzgoji krepak in čvrst rod, tedaj je seveda tudi v interesu jugoslovanske uprave, da spolni delavcem to zahtevo in jim omogoči, da ji bodejo služili zvesto, pridno ter ji z svojim delom koristili. Ona ne rabi bolnih in onemoglih ljudi, ona rabi zdrav in krepak rod.

Okrog štiristopetdeset let služi Idričan na tej grudi. Zvest materi Sloveniji se ni uklonil, ne Benečanom, ne Francozu in tud ine najhujšemu nemškemu pritisku v novejšem času. Zato zasluži, da mu zasije boljša bodočnost, da pridejo časi, ko se mu ne bode treba bojevati za vsako drobtinico, ampak se bo mirno odpočil po končanem delu.

Zvonimir.

Kdo pije?

Tekom vojske se je opazalo čudno dejstvo, da so ljudje, čim višja je bila cena pijači, tem bolj pili. Marsikdo se je povpraševal, kje dobe ljudje denar za pijačo. Sklepalo se je logično, ko bo vojske konec, se bo še bolj pilo, ker bodo ljudje pili od veselja. Zgodilo se je pa obratno. Kljub temu, da se cene več ne dvigajo kot prej, ampak po nekod celo padajo, se pije sedaj mnogo manj, tako da zgleda kot bi pivci čakali, da se cene pijači znižajo. Seveda je ta domneva le bolj za šalo, ker pivec pač ne zna čakati in ne more, dokler ima kaj pod palcem. Pač pa kaže ta razlika na nekaj popolnoma različnega in doslednega. Tekom vojske so namreč konzumirali največ pijače navijalci cen, bodisi prekupci kot kmetski producenti, ki so prodajali blago po neverjetno visokih cenah ter pri njih cena pijače ni prišla v poštev, če je bila še tako visoka.

Sedaj je pa prišel preobrat, navijalci so bili nepričakovano postavljeni pod izpremenjene razmere, vir dohodkov je usahnil, prišla je pa namesto tega skrb, ki jim jemlje veselje do pijače. Zato tožijo danes vsi gostilničarji, kako malo se potiči. Marsikdo, ki je sedaj živel mastno od samega prekupčevanja na račun ubogega delavca in meščana, se bo moral zdaj pobrigati za drugim zaslužkom, kajti pričakovati je, da v kratkem poneha sedanja prehranjevalna mizerija in se bo zopet dobilo živil v izobilju.

Ljubljana, 11. nov. 1918.

V Jugoslaviji čakajo našo delavsko organizacijo velike, velevažne naloge. Mi, slovensko katoliško demokratsko delavstvo, smo otroci veleuma, ustanovitelja

Jugoslavije; ne samo slovenska katoliška delavska demokracija, tudi hrvatska kršćansko socialna delavska organizacija je hčerka našega očeta dr. Kreka. Ko je prenehalo prvo glasilo naše delavske organizacije »Glasnik«, smo mislili dobiti nadomestitev v glasilu bratske naše hrvatske kršćanske socialne organizacije, ki je nekaj časa sprejemalo slovenski katoliški demokratični delavski tisk v rubriki »Glasnik« pod svojo gostoljubno bratsko streho. Idealni smo bili, toda čas za to takrat še ni dozorel. Z ustanovitvijo Jugoslavije je zdaj pereče vprašanje, da naša delavska organizacija dobi neposreden stik s posestrino organizacijo naših bratov in sestra hrvatskih delavcev in delavk. Razvoj in ustavni ustroj Jugoslavije nam določi bodočo obliko naše strokovne organizacije. Ko je ustanovljala dr. Krek Jugoslovansko Strokovno Zvezo, je delal na to, da bi se v njej organiziralo strokovno tudi hrvatsko kršćansko delavstvo. Svojeja namena ni dosegel. Danes računajmo z dejstvom, da imamo svojo samostojno državo Jugoslavijo in moramo s tisto prožnostjo in prilagodstveno lahkoto ter naglico, ki je bila lastna veleumu dr. Kreku, preosnovati svoje delavske organizacije tako, da se z večjo obsežnostjo njih moč in ugled in posebno njen vpliv na zakonodajo poveča. V podrobnostih že zdaj razpravljati, ko še ni določena ustava, ne kaže; aktualno je pa že zdaj vprašanje o najtesnejšem stiku, če že ne o spojitvi hrvatske in slovenske kršćanske delavske organizacije. Če imajo naši bratje srbski in bolgarski delavci in delavke kršćanske delavske organizacije, ne vem. Če jih še nimajo, bo tok časa zahteval, da se ustanove. S skupno močjo slovenskega in hrvatskega delavstva, ki je nazora kršćanskega svetovnega prepričanja, bo akcija ložja. Konec konca mora biti: V državi SHS ne sme biti brez naše skupne delavske organizacije SHS. Naša organizacija mora dobiti tudi stika z delavci in delavkami našega mišljenja v češko-slovaški in v poljski republiki ter v Rusiji in pa Ukrajini. Dr. Krek je tolikokrat govoril češko-slovaškimi delavcem in nam z lastnim zgledom pokazal, kakšne naloge moramo izpolnjevati v sedanjem tako silno resnem času. Zato glejmo, da teh silno važnih reči v vsakdanjih podrobnostih ne pozabimo, da jih ne prezremo in jih — izpeljemo. Seznanjajmo se z našimi češko-slovaškimi in poljskimi organizacijami; tudi na Rusijo vprimo svoje poglede in na Ukrajino, ker kjer naših organizacij ni, se morajo ustanoviti. Mladim slovanskim državnim stvarbam bo sledila skupna velika zveza slovanskih republik in — kršćansko delavstvo je dolžno, da odtrga brezverstvu in verski indefirentosti, kar je mogoče odtrgati.

× × ×

Iz stare Avstrije smo sprejeli v Jugoslavijo celo kopo odredb in postav, ki so začasno ostale v veljavi. Prevzeli smo tudi od stare ponemčevalnice njen birokratičen aparat, katerega je potrebovala, da je vzdrževala v strahu podanike, in ponemčevala Čehe in Jugoslovane. V stari Avstriji je bila birokracija močnejša, kakor državni zbor, ker si je znala z zloglasnimi § 14. ohraniti moč nad ljudstvom in v go-

sposki zbornici so imeli birokrati zaslonbo v penzioniranih visokih uradnikih ter plemstvu, ki se ni znalo prilagoditi razmeram in duhu časa. Birokracija je tvorila svojo nemškutarsko Avstrijo v Avstriji, iz katere se drugi narodi niso brez povoda norčevali, da je raj uradništva in v državno službo je vse sililo. Danes ve in in pripozna vsak političen začetnik, da je birokracija s svojim neumevanjem časovnih nalog povzročila razsulo stare države. Avstrijski birokrat ti je vtikal v vsako reč svoj nerodni nos. Zavedal se je, da je nekaj več, kakor drugi ljudje in s svojo veliko močjo in ugledom se mu res tudi ni godilo slabo, tudi med vojsko ne. Jugoslovani in posebno mi Slovenci, če si ohranimo svojo posebno samoupravo v veliki državni tvorbi Jugoslovanov in vseh Slovanov, se moramo popolnoma odreči razkošnemu in dragemu ustroju avstrijske birokracije. Državljeni smo, svobodni, demokratični; vladati in upravljati se moramo sami. Nemško in zmerno absolutistično vladana Avstrija je potrebovala dragi birokratični sistem, svobodni jugoslovanski državljani ga ne zmoremo denarno in ga kot demokratičen narod delavcev, kmetov in obrtnikov ne moremo trajno prenašati. Socialno krivično bi bilo, če po zgledu ruskih boljševikov vržemo na cesto dose danje uradništvo; toda čimpreje se otresemo starega avstrijskega birokratizma, tem boljše za nas. Naši uradi se morajo spremeniti v prave ljudske urade in ne smejo ostati osovražene oblasti. Moramo dobiti ljudske oblasti. Osebnost vsaj meni najbolj ugaja ameriški način o upostavitvi javnih činovnikov in bi ameriški neposredni vzgoji našega naroda brez vsakega dvoma tudi najbolj ugajal. Kako bi mogli prenašati svobodni jugoslovanski svobodni demokratično misleči državljani in državljanke manire, ki so podobne najrazvajejšim polizanim frajlicam, s katerimi se je smešila avstrijska birokracija, saj moj demokratično pokvarjeni razum ne umeva. Birokratično vladana Jugoslavija bi bila naravnost gmotna nesreča naši mladi državni tvorbi, uničiti mora vsak napredek, vsak svoboden razmah in — finančno moramo izkrvaveti z njo. Zadnji groš nam izpreša. Naša uprava se mora naslanjati na z v občini izvoljenimi činitelji, na izvoljena sodišča, ker so sedanja predraga na izvoljene činitelje osrednjih oblasti. Rimsko-germanskega prava ne potrebujemo prav nič. Ustvarimo si svoje slovansko pravo! Tako vlada sama sebe Amerika — in ne godi se ji ravno slabo! Če bomo kopirali staro Avstrijo v upravi, ne zapademo samo v zasmeh našim zanamcem, marveč se bodo smejali naši birokratski Sloveniji vsi demokratično misleči in naš delavec, naš kmet, naš obrtnik, naš trgovec, naš tvorničar se bo hinavsko klanjal prikazni iz stare Avstrije za narodno kokardo okinčani, kadar bo potreboval uslug od nje v strahu, da ne zažreši kake uradne žalitve; v oštarijah, na shodih, v družbah: prav povsod se bo pa razlegalo glasno zabavljanje proti »škricu in briču«, kakor v stari Avstriji. S sistemom stare Avstrije likvidirajmo!

× × ×

Na cesto starih avstrijskih birokratov ne vrzimo. Množiti brezdelnega proleta-

riata ne smemo. Preskrbimo jih magari z najmastnejšimi penzijami, se bo izplačevalo; stari avstrijski birokrat nam mora uničiti mlado našo svobodo, ker ni vzgojen v duhu ljudstva, marveč v paragrafih. Ne ubijajmo si glav z urejanjem uradov, marveč kako dvignimo umstveno in kulturno ter gmotno naš rod, ustvarimo ne le njemu primerne ustave, marveč tudi njemu primerno pravo.

Kakor z birokracijo, moramo pomesti popolnoma s staro avstrijsko postavodajo. Popolno brezpravno stanje seveda ni zdravo, je anarhija, katere naša organizacija, ki dela na red po načelih kršćanske pravice, ne more in ne sme prenašati in mora zahtevati v državi red. Zdaj živimo v prehodnem stanju. Imamo narodno vladno, ki pridno dela, toda javnost tega ne ve in za to se sliši tu in tam neopravičena kritika proti njej, ki jo podpihujejo čez mero ljudje, ki bi postali radi sami upravitelji. Naša narodna vlada SHS je ustavljena popolnoma po demokratičnih načelih; samo to kaže, da bi imel narodni svet javna zasedanja, ker bi tako bil ves narod poučen o velikanskem delu, ki ga je že obvladalo sedanje naše glavno ustavno zastopstvo. Ne gre, da se za vse ukrepe posebno v sedanjih veleresnih časih naloži vsa odgovornost in oblast narodni vladi, demokratični nazor naše dobe zahteva kontrolo javnosti, ki jo zdaj zastopa narodni svet, dokler se ne izvolijo ustavni postavodajalni zastopi.

× × ×

Z bodočo postavodajo se morajo naše delavske organizacije zelo temeljito in hitro pečati. Namen temu-le odstavku ni, da poda morebiti kar cel program. Gre mu le za to, da sproži zanimanje za to silno važno in danes najbolj pereče vprašanje.

Predvsemi proč z avstrijskimi postavami iz leta 1867. in s še starejšimi odredbami o predpisih za društva in shode! Te postave je nemški liberallec skoval z namenom, da tlači avstrijske Slované, delavce in katoličane. Popolno svobodo združenja in zborovanja zahtevamo. Najboljše bi bilo, če bi narodni svet naročil narodni vladi, da te zastarele postave kratko malo odpravi.

Narodni svet naj odpravi tudi smrtno kazen.

Kar velja za društveno in shodno pravo, velja ravno tako za svobodo časopisja. Zahtevamo popolno svobodo tisku in svobodno kolportajo, kar smo vedno zahtevali. Jugoslavija naj nas prej ko mogoče osreči s to črko a demokratične ustave. Nam se zdi nekaj samoobsebi umljivega, da bodi bodoča volilna pravica enaka, direktna, tajna, proporcionalna ne glede na spol.

× × ×

Rajni dr. Krek je posebno naglašal, da se mora delavstvu zagotoviti stalno delo, da se mu mora zagotoviti brezskrbna starost in posebno je nameril svoj boj proti kartelom in trustom. Postavodaja bo morala v Jugoslaviji varovati slabejšega proti močnejšemu. Kar so uživali delavci dobrot v stari Avstriji, jih morajo tudi v Jugoslaviji. Kakor smo se izrekli najodločnejše za to, da če tudi nasprotujemo birokratizmu in smo njegovi načelni na-

sprotniki, morajo dobiti zastopniki stare avstrijske birokracije, kar so imeli v stari Avstriji, ravnotako zahtevamo še z večjo pravico, da obdrže državni delavci in delavke, h katerim prištevamo seveda tudi železničarje, kar jim je priznavala stara Avstrija. Še več: za to smo, da se državne penzije in tudi delavske prilagodbe valuti in življenskim odnošajem.

V novi ustavi se bodo morale delavstvu zagotoviti njegove pravice. Socialni demokratje zahtevajo ustanovitev delavskih zbornic. Sem zanje, toda še bolj, kakor za delavske zbornice, se ogrevam za to, kar je zahteval dr. Krek pred leti, a se je že najbrže pozabilo, da bodi vsak delavec, delavka: tudi poljski in gozdarski prisiljen, da je član kake delavske strokovne organizacije. Ali smo jugoslovanski delavci in delavke že zreli za to misel? Če smo, storimo poklon manom dr. Kreka s tem, da se ta reč sprejme v našo ustavo. Delavci in delavke naj bi si izbirale svobodno strokovno organizacijo, h kateri bi pripadli. Odposlanci strokovnih organizacij naj tvorijo delavske zbornice. Povem odkritosrčno: v Jugoslaviji bomo morali »šparati in šparati pa šparati«, kakor je enkrat v svoji robati ljubeznjivosti pred leti pripovedoval dr. Tavčar v ljubljanskem občinskem svetu svojemu pobratimu, takratnemu županu Ivanu Hribarju. V taki nedrugi delavski zbornici bi se vzdrževal potreben stik med zastopniki raznih strokovnih organizacij in bi tako osnovani delavski svet lahko funkcioniral skupno z zastopniki delodajalcev in vlade tudi kot razsodišče, ki bi določevalo delavske plače in razsojal v sporih med delavci in delodajalci. Proč s sedanjimi poselskimi redi v svobodni Jugoslaviji. Tako so zastareli, da se mi gabi pisati o njih!

× × ×

In delavsko zavarovanje? In socialno zavarovanje, reč, za katero je žrtvoval rajni dr. Krek toliko dragocenega svojega časa v svoji nepresegljivi ljubezni do delavstva?

V Jugoslaviji glejmo, da ostanejo naši ljudje doma. Potrebovali bomo vse. Dati jim pa moramo kruha. Gledati moramo, da dvignemo kmečki stan. To danes že takorekoč stoji, da se bodo v Jugoslaviji odkupila veleposestva in razprodala ljudem. Zdravo je to. Zdravo tudi, da ostanejo veliki gozdi last celote. Če naj postanejo veliki naši gozdni zakladi lastnina države, je to reč, ki ima svojo dobro, a tudi slabo stran. Stara Avstrija je s svojimi velikan-skimi gozdovi tako »vzorno« gospodarila, da so se bogatili tisti, ki so od nje les kupovali, država je pri svoji gozdni upravi celo doplačevala, kakor mi je pripovedoval dr. Krek. Morebiti bi ravno pri vprašanju gozdov kazalo, da upravljajo gozde zadruga s soudeležbo države, katerih člani bi bile občine? Pri odpravi veleposestev bi bilo prav, da so te dobrote tudi delavci deležni. Čim več ljudi se posveti grudi, temboljše je tudi za delavstvo. Grudi se bodo posvetili ljudje le, če bodo tudi v svoji starosti preskrbljeni.

V Avstriji smo imeli izvedeno bolniško in nezgodno zavarovanje, rudarji so imeli tudi nekako starostno preskrbo v svojih bratovskih skladnicah, ostankih »temnega srednjega veka«. Državnim de-

lavcem in delavkam so podeljevali »provizije«, tudi železničarji so bili za starost preskrbljeni. Zasebni uslužbenici so imeli svoje starostno zavarovanje.

O vseh teh rečeh je naš list že nešteto krat razpravljaj. Splošno znane so. Zna-ne so tudi nezadostne podpore teh zavodov. Koliko požre uprava, tudi vemo.

Dve stvari naj pri tem omenjam: takozvano starostno preskrbo po vzorcu socialnega zavarovanja, kakršnega so predlagale avstrijske vlade staremu parlamentu, smatram le za prehodno stanje, ker sem mnenja, da mora država skrbeti vsakemu državljanu za brezskrbno starost, kakor tudi za žrtve na bojišču dela pri trajni delonezmožnosti, o kateri naj ne odločujejo le zgolj vladni zdravniki, marveč tudi delavski tovariši tistih, za katere gre. Zaupam zelo zdravnikom; toda vem, da so le zmotljivi ljudje. Poznam delavca popolnoma nesposobnega za delo s strto roko, pa ti ne dobiva rente, ki bi mu po mojem zdravem človeškem razumu šla. Vzrok: z zaupnim zdravnikom svoje nezgodne zavarovalnice se je ob neki preiskavi skregal. Naš vzor mora biti, da se dosežejo državne pokojnine vsem državljanom in državljanom. Naj se v ta namen uvede magari državni socialni davek. Če bi se ta reč precej uvedla, bi rešili tudi vprašanje vojnih invalidov! Meni osebno ne ugaja takozvano socialno zavarovanje, ker je kopija nemškega invalidnega zavarovanja.

Ker se mi pa zdi, da se drž. starostna preskrba v Jugoslaviji ne bo izvedla, ker teren za njo še ni dovolj pripravljen, dasi so jo nekatere kulturne države že izvedle, moram računati skoraj z gotovostjo z možnostjo, da se izreče delavstvo za stari okvir socialno zavarovalnega zakonskega načrta in to timbolj, ker je v njem veliko, veliko dr. Krekovega dela, ki se je prilagodil razmeram in večkrat ponavljal: gre mi za to, da se nekaj dobi, za to požrem trdote in sprejem tudi slabejše, samo zato, da se v danih razmerah za delavca kaj doseže. Borili se bomo in zahtevati moramo socialno zavarovanje. V blagor delavstvu je pa tudi potrebno, da v Jugoslaviji ali v avtonomni Sloveniji države SHSB. (jugoslovanske države si res brez nove bolgarske republike ne morem predstavljati), ne bodo preveč požrli izdatki za birokracijo. Pri tem moram najodločnejše zahtevati, da se morajo uradniki nastavljeni v delavskih zavodih, pošteno plačati, ker le dobro plačani uslužbenec bo z veseljem delal in tak denar ni izgubljen.

Stara Avstrija je vse prikrojevala po vzoru Nemčije in poslabševala še te vzore v delavski zavarovalni postavodaji, ker se je ozirala na premožni vpliv velikega kapitala in gosposke zbornice. Zato je tudi naša delavska zavarovalna postavodaja slaba. Mi potrebujemo delavski zavarovalni zavod, ki naj osredotočuje vse delavsko zavarovanje. Proč s strašnim cepljenjem bolniškega zavarovanja, proč z nezgodno zavarovalnico, z okrajnimi bolniškimi blagajnami itd. Ne upam se predlagati, da se naj vsa zavarovalna posla nalože obli-gatoričnim strokovnim društvom, dasi mi ta način najbolj ugaja, a to za to ne, ker se bojim, da bi, če bi tako zavarovanje uredili, jih preveč odtegnili njih glavni nalo-

gi in ker vem, da še strokovna zavest ni tako vkoreninjena, da bi jim vse socialne naloge nalagali. Zelo odločno sem pa za to, da se osredotoči delavsko zavarovanje: bolniško, nezgodno, brezposelno, starostno, ker bi se tako ustanovil res močan zavod, ki bi ga morali upravljati zavarovalnici sami, Organizacija: centrala s podružnicami; podružnice volijo po poročcu krajevne upravne, nadzorovalne odbore in razsodišča; določijo centralni občni zbor; osrednje odbore naj volijo po poročcu vsi zavarovalnici. Vlada imej po mojem mnenju le splošno nadzorovalno oblast in nadzoruj posebno denarno poslovanje, da bodo imeli zavarovalnici zaupanje v svoj zavarovalni zavod. — c.

Izdajatelj in odgovorni urednik **Mihael Moškerc**.
Tisk Katoliške Tiskarne.

Naročajte „Našo Moč“!

Sorbenje, garje, lišaj, hraste. Najzanesljiveše sredstvo proti temu je „**PARATOL**“ domače mazilo. Ne maže, je brez duha, torej tudi čez den uporabno. Velik lonček K 5.— dvojni lonček K 9.— **PARATOL-PRASEK** varuje občutljivo kožo. Skatlja K 3.— Oboje se dobi proti predprijavi ali povzetju pri **PARATOL delavnici lekarnarja ULMER** Budapešta VII-21. Rózsa-utca 21.

Ustanov. l. 1893.

Ustanov. l. 1893.

VZAJEMNO PODPORNO DRUŠTVO U LJUBLJANI

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Dovoljuje članom posojila proti poroštvu, zastavi življenskih polic, posestev, vrednostnih papirjev ali zaznambi na službene prejemke.

Vračajo se posojila v 7 $\frac{1}{2}$, 15 ali 22 $\frac{1}{2}$ letih v odsekah ali pa v poljubnih dogovorjenih obrokih.

Kdor želi posojila, naj se obrne na pisarno v Ljubljani, Kongresni trg št. 19, ki daje vsa potrebna pojasnila.

Zadruga sprejema tudi hranilne vloge in jih obrestuje po 4 $\frac{1}{4}$ ‰.

Društveno lastno premoženje znaša koncem leta 1915 519.848,40 kron. Deležnikov je bilo koncem leta 1915 1924 s 15.615 deleži, ki reprezen-tujejo jamstvene glavnice za 6.089.850 kron.

Gospodarska zveza

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani, reg. zadr. z o. z.

Stalna zaloga poljedelj. strojev: motorjev, mlatilnic, viteljev, slamo- in reporeznic, brzoparilnikov, plugov, bran, čistilnikov i. t. d.

Prodaja:

umetnih gnojil, kolonijalnega in špeci-rijskega blaga ter poljskih pridelkov.

Zaloga:

pristnega domačega in ogrskega vina, zganja i. t. d.

Lastna izdelovalnica in prekajevalnica klobas. - Lastna zeljarna.